

Prof. univ. dr. **Vasile DOBRINOIU**
Lect. univ. dr. **Norel NEAGU**

DREPT PENAL
PARTEA SPECIALĂ
(TEORIE ȘI PRACTICĂ JUDICIARĂ)

1 AUGUST 2011

Universul Juridic
București
-2011-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2011, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA
AUTORULUI ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE
INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

REDACTIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.665**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15; 0726.990.184**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

COMENZI ON-LINE,

CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%

ABREVIERI

alin.	= alineat
art.	= articol
Bul.	= Buletinul Înaltei Curți de Casație și Justiție
Cas. II	= Înalta Curte de Justiție Sect. II-a
civ.	= civil(ă)
C. civ.	= Codul civil
C. pen.	= Codul penal
C. pr. pen.	= Codul de procedură penală
Cod. pen. adn.	= Codul penal adnotat
col.	= colegiu
Î.C.C.J.	= Înalta Curte de Casație și Justiție
C.S.J.	= Curtea Supremă de Justiție
C.A.	= Curtea de Apel
C.D.	= Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem
Buletinul Casației 2008	= Buletinul Casației, Revista oficială a Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 1/2008, Editura C.H. Beck, București, 2008.
Buletinul Jurisprudenței (2005, 2006)	= Buletinul Jurisprudenței. Culegere de decizii pe anul 2005 (2006), Înalta Curte de Casație și Justiție, Editura C.H. Beck, București, 2006 (2007).
Jurisprudența Secției Penale (2005, 2006, 2007)	= Jurisprudența Secției Penale pe anul 2005 (2006, 2007), Înalta Curte de Casație și Justiție, Editura Hamangiu, București, 2006 (2007, 2008).
Culegere Curtea de Apel Iași 2006	= Culegere de practică judiciară pe anul 2006, Curtea de Apel Iași, Editura Hamangiu, București, 2007.
Culegere Curtea de Apel Brașov 2005	= Culegere de practică judiciară în materie penală pe anul 2005, Curtea de Apel Brașov, Editura Hamangiu, București, 2006.
Culegere 2000-2004 Tribunalul București	= Culegere de practică judiciară în materie penală 2000-2004, Editura Wolters Kluwer, București, 2007.
Buletinul Jurisprudenței (1993, 1995)	= „Buletinul Jurisprudenței, Culegere de decizii pe anul 1993 (1995)”, Editura Continent XXI – București, 1994 (1996)
Culegere 1990 (1991, 1992, 1993) Tribunalul Municipiului București	= Culegere de practică judiciară penală pe anul 1990 (1992, 1993) Casa de editură și presă „Șansa” București.
Culegere 1993	= Curtea de Apel București, Tribunalul Municipiului București – Culegere de practică Judiciară pe anul 1993 Casa de editură și presă „Șansa” București.
Culegere 1994	= Curtea de Apel București — Culegere de practică judiciară pe anul 1994 Editura Continent XXI București.

dec.	=	decizie
Dreptul	=	Revista Dreptul
RDP	=	Revista de Drept Penal
R.R.D.	=	Revista Română de Drept
CDP	=	Caiete de Drept Penal
Jud.	=	Judecătoria
J.G.	=	Jurisprudența generală
J.P.	=	Jurisprudența penală
J.N.	=	Justiția Nouă
L.P.	=	Legalitatea populară
mil.	=	militar (ă)
P.R.	=	Pandectele române
pen.	=	penal (ă)
pop.	=	popular
Rep. Jur. pen.	=	Repertoriu de Jurisprudență penală
Secț.	=	secție
Sent.	=	sentință
Trib.	=	Tribunalul
Trib. Jud.	=	Tribunalul Județean
Trib. Municip.	=	Tribunalul Municipiului
Trib. reg.	=	Tribunalul regional
Trib. Supr .	=	Tribunalul Suprem
R1	=	V. Papadopol, M. Popovici – repertoriu alfabetic de practică judiciară în materie penală pe anii 1969-1975. Ed. Științifică și Enciclopedică, București 1977.
R2	=	Repertoriu alfabetic de practică judiciară în materie penală pe anii 1976-1980, Ed. Științifică și Enciclopedică București 1982 de V. Papadopol și Mihai Popovici
R3	=	Repertoriu de practică judiciară în materie penală pe anii 1981-1985 de V. Papadopol și Șt. Daneș, Ed. Științifică și Enciclopedică București 1989.
CPC	=	Cauze penale comentate, Vasile Dobrinou, Nicolae Conea, Ciprian Raul Romițan, Maxim Dobrinou, Editura Semne, 2003
Codul penal și legile speciale 2007	=	Codul penal și legile speciale, doctrină, jurisprudență, decizii ale Curții Constituționale, hotărâri C.E.D.O., T. Toader, A. Stoica, N. Cristuș, Editura Hamangiu, București, 2007

TITLU PRELIMINAR

Secțiunea I

Considerații generale despre dreptul penal

Secolul XX a fost secolul unei dezvoltări nemiîntâlnite a civilizației, a progresului științei, tehnicii, a biomedicinii. Este un secol care va fi asociat fără îndoială și cu drepturile omului. Tocmai în acest secol drepturile omului au devenit o normă a culturii și civilizației universale. Societatea internațională le-a transformat într-o cerință a democrației, considerându-le valori supreme ocrotite de omenire. Drepturile omului au căpătat nu numai dimensiuni de ordin constituțional, dar au intrat în catalogul valorilor ocrotite pe plan internațional. Totuși, paradoxal, cu toate că drepturile omului niciodată nu au fost așa de puternic glorificate ca în secolul ce tocmai s-a încheiat, ele au fost mai mult ca oricând încălcate în mod drastic. În secolul al XX-lea au avut loc cele mai oribile războaie, s-au înregistrat genociduri la o scară inimaginabilă. În istoria secolului care tocmai s-a sfârșit, s-au înscris războaie totale, masacre și măceluri, deportări, epurări după criterii de rasă, criterii etnice, de clasă, au avut loc discriminări ale minorităților etc.

La finele secolului al XX-lea, când trebuie făcut bilanțul nu numai al secolului, ci și al mileniului, se naște întrebarea referitoare la rolul dreptului pe fondul evenimentelor atât de strălucite, cât și de tragice ale secolului care abia s-a încheiat.

Dreptul este un regulator deosebit de important nu numai al vieții publice, ci și al comportamentului și atitudinilor individuale. Definește valorile importante pentru comunitate, asigurând protecția valorilor fundamentale.

În sistemul dreptului, un rol important îi revine dreptului penal. Pentru a impune respectarea normelor considerate de stat ca importante, el se servește de mijloace de constrângere de stat – sancțiuni penale – al căror conținut provoacă o suferință autorului infracțiunii prin privarea de libertate, prin lezarea onoarei sau chiar prin suprimarea vieții.

Dreptul penal se schimbă împreună cu timpurile în care ia naștere. Din el se poate reconstitui sistemul de valori și de civilizație, caracteristic societății care a emanat dreptul penal. Întotdeauna el reflectă atât cultura perioadei în care este creat Codul penal, cât și cultura poporului care l-a elaborat. Mai mult chiar, Codul penal este de asemenea o parte a culturii. Din el se poate citi care este condiția morală a societății, care este sistemul de valori pe care este edificat statul. Se mai poate observa și locul pe care-l ocupa omul în stat și drepturile ce i se cuvin, precum și locul pe care-l ocupă puterea.

Dreptul penal acționează asupra oamenilor, prin viziunea amenințării cu pedeapsa prevăzută în normele de sancționare, dar, totodată, urmează să-și educe oamenii în spiritul respectării valorilor fundamentale ale societății. Funcția lui principală însă este aceea de pedepsire, care va fi realizată doar atunci când pedeapsa aplicată infractorului va fi legală și justă. În caz contrar, Codul penal încetează să mai fie echitabil și se transformă într-o răzbu-nare instituționalizată, care îmbracă trăsături ale terorismului penal.

În secolul care a trecut, Codul penal a îmbrăcat deseori veșmintele terorismului, abandonând principiile primordiale „*nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*”.

Multe sisteme ale puterii în secolul al XX-lea au încercat și continuă să încerce subordonarea omului noilor ideologii și propriilor concepții politice. Dreptul penal a fost, din păcate,

uneori, un instrument direct care slujea lichidării fără scrupule a persoanelor considerate dușmani. De acest drept se slujeau guvernanții intentând procese politice fictive și aplicând pedeapsa cu moartea pentru lichidarea adversarilor politici sau pur și simplu a persoanelor incomode. Cu mâhnire trebuie confirmată observația lui Tocqueville, și anume că „despotul întotdeauna găsește juristul, care justifică tirania lui”. Dreptul penal, la sfârșit de secol, adeseori a fost în slujba tiraniei și încălcării drepturilor omului, de multe ori el însuși creând instrumente de exterminare, teroare și înjosire a omului. Avea rolul de paznic absolut al intereselor puterii și de mijloc de luptă împotriva opoziției.

Finele de secol ne obligă deci să reflectăm asupra realizărilor dreptului penal, asupra momentelor lui de vârf și de decădere. O sută de ani este o perioadă care permite să se observe tendințele de dezvoltare a acestui drept. Secolul XX a început cu un progres considerabil al acestei discipline a dreptului, disciplină care era sub influența marilor școli și doctrine de drept penal și se încheie cu o creștere nemaîntâlnită a criminalității, mai ales plină de cruzime, violență, a criminalității organizate, internaționalizate, care atrage după sine mii de victime.

Dreptul penal românesc a evoluat și el în raport de tendințele prezentate anterior. Acesta este și motivul pentru care considerăm că se impune o vastă examinare a evoluției sale istorice. Nu împărtășim opinia acelor care încearcă să adapteze actualul Cod penal la realitățile interne din țara noastră, prin modificări minore, lăaturalnice, incoerente, contradictorii, modificări irelevante pentru perioada istorică pe care o parcurgem. Trebuie să înțelegem că, în epoca totalitară, dreptul penal român a schimbat numeroase instituții existente de secole în acest drept, s-a detașat uneori de tradiția românească și de continuitatea evoluției dreptului penal din țara noastră. S-a servit de soluții din alte țări, profitând în mare măsură de doctrina lor, cu toate că, nici acolo sistemul de drept nu s-a dovedit eficace în lupta cu criminalitatea.

Se impune o reevaluare profundă a politicii penale a statului democratic român, o regândire a scopului, mijloacelor și instituțiilor dreptului penal. În aceeași măsură, se impune combaterea acelor tendințe de împrumutare fără discernământ a unor instituții și modele străine de tradițiile poporului român.

Trei coduri penale din anii 1937, 1948 și 1969, diferite epoci și orânduiri, din același secol XX, au oferit României o experiență utilă, cu care ne putem mândri, dar și o experiență nefastă, care a condus la drame și suferințe; dar aceste experiențe au redat adevărul despre soarta noastră națională. Și, ca atare, le transferăm în secolul al XXI-lea, pentru a ajuta viitoarele generații să evite greșelile noastre și să se bucure de succesele noastre în dreptul penal.

Înfăptuirea revoluției române din decembrie 1989, înlăturarea regimului dictatorial, adoptarea unei noi Constituții, integrarea țării noastre în Uniunea Europeană sunt factori esențiali care impun adoptarea unui nou cod penal modern, care să urmărească dezvoltarea personalității umane în siguranță și libertate.

Secțiunea a II-a

Noțiunea și caracteristicile părții speciale a dreptului penal

În literatura juridică de specialitate este unanim admisă ideea, potrivit căreia dreptul penal este format din două părți și anume: drept penal partea generală și drept penal partea specială.

În vreme ce normele penale care alcătuiesc partea generală a dreptului penal fixează cadrul general al luptei împotriva infracționalității, normele penale ce alcătuiesc partea specială a dreptului penal reprezintă mijloacele concrete prin care această luptă se duce¹.

¹ O. Loghin, A. Filipaș, *Drept penal român, Partea specială*, Casa de editură și presă „Șansa” SRL, București, 1992, p. 8.

Dreptul penal, ca ramură unitară a sistemului de drept român este alcătuit din ansamblul normelor juridice penale, cuprinse în principal în codul penal, dar și în alte legi penale speciale sau în legi nepenale cu dispoziții penale. Așadar, normele juridice penale sunt de două feluri, generale și speciale, după conținutul, structura și sfera lor de aplicare.

Dacă normele penale generale sunt prevăzute aproape în totalitate în Codul penal, normele penale speciale sunt prevăzute atât în Codul penal, cât și în alte legi speciale. Dacă normele generale alcătuiesc partea generală, normele speciale compun ceea ce numim partea specială.

În virtutea acestor considerente, partea specială a dreptului penal ar putea fi definită ca fiind acea parte a dreptului penal care cuprinde ansamblul normelor penale care stabilesc faptele ce constituie infracțiuni, precum și sancțiunile ce se aplică celor ce le săvârșesc¹.

Infracțiunea este fapta prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție, nejustificată și imputabilă persoanei care a săvârșit-o. Dar faptele declarate de lege ca infracțiuni, se manifestă în forme deosebit de variate. În această diversitate a manifestării lor, faptele prin care se aduce atingere valorii sociale fundamentale cu rezonanță economică, politică, socială sau morală, cuprind un conținut specific, adică prezintă anumite trăsături definitorii, care le determină o fizionomie și o individualitate proprie².

Tocmai de aceea, norma juridică specială, cuprinde o dispoziție de incriminare, prin care se stabilește conținutul specific al fiecărei infracțiuni în parte și o dispoziție de sancționare prin care se stabilește felul și limitele pedepsei în raport cu gradul de pericol social abstract al faptei sancționate.

O examinare cât de sumară a normelor cuprinse în partea generală și a celor cuprinse în partea specială a dreptului penal, relevă anumite elemente caracteristice ale părții speciale a dreptului penal.

Astfel, în timp ce normele generale de drept penal reglementează infracțiunea, răspunderea penală și pedeapsa, în general, normele părții speciale prevăd infracțiunile în particular, în tipicitatea lor³. Mai trebuie adăugat că articolele din Codul penal ori din legi speciale, care incriminează anumite fapte ca infracțiuni sunt redactate în mod necesar într-un stil mai detaliat, pentru a putea acoperi normativ, multitudinea de variante sub care se poate prezenta fiecare tip particular de infracțiune.

O altă caracteristică a părții speciale a dreptului penal, o constituie dinamismul său, determinat de evoluția realității sociale. Evident, normele părții speciale a dreptului penal, prin reglementarea diferitelor specii și tipuri de infracțiuni, reflectă în mod nemijlocit și nuanțat schimbările din viața socială. Așadar, partea specială a dreptului penal trebuie să fie în concordanță cu transformările ce se produc în societate, transformări care necesită incriminarea sau dezincriminarea unor fapte la intervale scurte de timp.

În fine, o altă caracteristică a părții speciale a dreptului penal constă în aceea că – istoricește vorbind – partea specială este cea mai veche parte a dreptului penal. Evident, mai întâi au apărut normele speciale de drept penal, determinate de necesitatea de a reacționa direct și nemijlocit, în raport cu cei care comiteau fapte antisociale. Normele din partea generală, care consacră principiile și regulile generale cu privire la aspectele comune ale incriminărilor, ca și departajarea părții generale de partea specială, au apărut mai târziu, ca urmare a procesului de generalizare, abstractizare și sistematizare a dreptului penal, proces care a fost posibil după o lungă perioadă de aplicare la situații concrete a normelor de incriminare și sancționare.

¹ A se vedea și: Georges Levasseur, Jean-Paul Doucet; *Le droit penal appliqué* Editions Cujas, Paris, p. 18.

² O.A. Stoica, *Drept penal, partea specială*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1976, p. 9.

³ I. Pascu, M. Gorunescu, *Drept penal, partea specială*, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 2; V. Cioclei, *Drept penal, partea specială*, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 5.

Secțiunea a III-a

Corelația dintre partea generală și partea specială a dreptului penal

Dreptul penal - partea generală și dreptul penal - partea specială formează două părți ale aceluiași întreg. Există o singură ramură de drept penal în cadrul sistemului de drept român, între cele două părți fiind o legătură indestructibilă care leagă părțile în cadrul întregului.

Normele penale speciale se constituie într-un „drept penal, partea specială” sau, mai simplu, într-un „drept penal special”, distinct de partea generală a dreptului penal sau de un „drept penal general”¹.

Cu privire la aceste denumiri, în literatura juridică, au fost relevate preocupările unor penaliști contemporani² de a rupe unitatea dreptului penal considerând partea specială ca o ramură distinctă, particulară, separată de dreptul penal general. Mai mult, de pildă, în dreptul penal francez, s-a optat pentru constituirea din unele grupe de infracțiuni, subramuri speciale ale dreptului penal și discipline penale autonome, cum ar fi: dreptul penal al minorului, dreptul penal financiar și fiscal, dreptul penal al afacerilor, dreptul penal maritim, dreptul penal al muncii, dreptul penal informatic.

Ne exprimăm rezerva în fața unor asemenea tendințe. După părerea noastră, partea specială a dreptului penal nu poate fi disociată de partea generală pentru că această ultimă parte cuprinde regulile comune aplicabile oricărei infracțiuni³. Așadar, normele penale speciale, la rândul lor, nu se pot lipsi de normele penale generale, fiind deci întregite, completate de aceste norme.

Secțiunea a IV-a

Teorii privind conținutul infracțiunii în legea penală

Prin conținut al infracțiunii, înțelegem ansamblul condițiilor impuse de o normă de drept penal pentru ca o faptă să constituie o anumită infracțiune.

În teoria penală s-a pus problema definirii fiecărei infracțiuni, urmărind să se dea un răspuns concret la următoarea întrebare: e mai bine – din punct de vedere tehnico-juridic – ca legea penală să definească în mod complet și amănunțit conținutul specific al fiecărei infracțiuni sau este suficientă doar o descriere sumară a acesteia?

În această privință s-au avansat două teorii: teoria determinării sumare a conținutului infracțiunii și teoria definirii amănunțite a conținutului infracțiunii.

Evident, prima teorie nu poate fi acceptată fără rezerve, deoarece ar conduce la formulări prea generale și vagi, ceea ce ar putea crea premise pentru o interpretare neunitară, ar da loc la abuz și arbitrar în aplicarea legii penale.

A doua teorie optează pentru o normă penală al cărui conținut să conțină o descriere amănunțită, precisă și completă, pentru a se asigura o cât mai ușoară și exactă cunoaștere a legilor și pentru aplicarea lor unitară.

¹ În același sens: Gh. Mateuț, *Drept penal special. Sintează de teorie și practică judiciară*, vol. I. Ed. Lumina Lex, București, 1999, p. 11.

² A se vedea, J. Pinatel, R. Merle, A.Vitu, *Traité de droit criminel*, Paris, Cujas, 1967, p. 94; G. Levasseur, A. Chavanne, B. Bouloc, J. Montreuil, *Droit penal general et procedure penale*, Soreq, Paris, 1996, p. 14; Michel Veron, *Droit penal special*, Armand Colin, Paris, 1998, p. 5; M.L. Rassat, *Droit penal special*, Dalloz, Paris, 1997, p. 1-5; J. Larquier, Anne-Marie Larquier, *Droit penal special*, 10⁰edition, Dalloz, Paris 1998, p. 1-3; P. Gauthier, B. Laurent, *Droit penal des affaires*, 4⁰ edition, 1991/92, Paris.

³ În același sens: O.A. Stoica, *op. cit.*, p. 10; M. Basarab, *Drept penal, partea generală*, vol. I, Ed. Lumina Lex, București, 1997, p. 20-21.

Așa cum s-a subliniat în literatura de specialitate, definirea amănunțită a conținutului infracțiunilor de către legea penală nu exclude claritatea, simplitatea și conciziunea formei de exprimare a normei penale¹.

În dreptul nostru penal se observă tendința definirii amănunțite a conținutului infracțiunii, iar alături se adoptă sistemul mixt de stabilire a conținutului infracțiunilor.

Secțiunea a V-a

Sistemul părții speciale a dreptului penal

În doctrina penală se apreciază că prin sistemul părții speciale a dreptului penal se înțelege clasificarea și gruparea în anumite categorii, grupe, secțiuni etc. a tuturor infracțiunilor prevăzute de legislația penală în vigoare.

Este de la sine înțeles că faptele antisociale prevăzute ca infracțiuni sunt sistematizate după criterii variate.

Urmând tradiția românească, dar inspirându-se și din doctrina străină, știința dreptului penal privitoare la partea specială descrie și analizează conținutul specific al diferitelor infracțiuni în parte, dar, în același timp, stabilește și criterii de clasificare într-un sistem unitar, pe baza unor criterii științifice.

Criteriul principal de clasificare a infracțiunilor este obiectul juridic al acestora, adică criteriul valorii sociale ocrotite prin aceste norme și, implicit, lezate sau puse în pericol prin săvârșirea faptelor incriminate².

Se înțelege că sistemul părții speciale a Codului penal este și sistemul părții speciale a dreptului penal.

În raport de acest criteriu, infracțiunile sunt împărțite, mai întâi, în grupe mari care se numesc titluri, apoi în capitole și secțiuni.

Fiecare titlu însumează în cuprinsul său un număr de norme penale speciale care incriminează fapte antisociale îndreptate împotriva unei anumite valori sociale fundamentale, având deci un obiect juridic comun.

Potrivit acestui criteriu adoptat de Codul penal român din 2009 infracțiunile se împart în următoarele titluri:

Titlul I	— Infracțiuni contra persoanei, art. 188-227 C. pen.
Titlul II	— Infracțiuni contra patrimoniului, art. 228-256 C. pen.
Titlul III	— Infracțiuni privind autoritatea și frontiera de stat, art. 257-265 C. pen.
Titlul IV	— Infracțiuni contra înfăptuirii justiției, art. 266-288 C. pen.
Titlul V	— Infracțiuni de corupție și de serviciu, art. 289-309 C. pen.
Titlul VI	— Infracțiuni de fals, art. 310-328 C. pen.
Titlul VII	— Infracțiuni contra siguranței publice, art. 329-366 C. pen.
Titlul VIII	— Infracțiuni care aduc atingere unor relații privind conviețuirea socială, art. 367-384 C. pen.
Titlul IX	— Infracțiuni electorale, art. 385-393 C. Pen.
Titlul X	— Infracțiuni contra securității naționale, art. 394-412 C. pen.
Titlul XI	— Infracțiuni contra capacității de luptă a forțelor armate, art. 413-437 C. pen.
Titlul XII	— Infracțiuni de genocid, contra umanității și de război, art. 438-445 C. pen.

¹ O.A. Stoica, *op. cit.*, p. 16.

² A se vedea O.A. Stoica, *op. cit.*, p. 17; C. Bulai, *Curs de drept penal, partea specială*, București, 1985, p. 24; V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, R. Stănoiu, V. Roșca, *Explicații teoretice ale Codului penal român, Partea generală*, vol. I, Ed. Academiei, București, 1969, p. 29-32.

Unele titluri sunt grupate pe capitole. De pildă, titlul „Infracțiuni contra persoanei” este grupat în nouă capitole distincte:

- Capitolul I - „Infracțiuni contra vieții”;
- Capitolul II - „Infracțiuni contra integrității corporale sau sănătății”;
- Capitolul III - „Infracțiuni săvârșite asupra unui membru de familie”;
- Capitolul IV - „Agresiuni asupra fătului”;
- Capitolul V - „Infracțiuni privind obligația de asistență a celor în primejdie”;
- Capitolul VI - „Infracțiuni contra libertății persoanei”;
- Capitolul VII - „Traficul și exploatarea persoanelor vulnerabile”;
- Capitolul VIII - „Infracțiuni contra libertății și integrității sexuale”;
- Capitolul IX - „Infracțiuni ce aduc atingere domiciliului și vieții private”.

La rândul său, capitolul este format din mai multe articole numerotate cu cifre arabe de la 188 la 445 C. pen. În unele cazuri și anume acolo unde titlurile nu au capitole, articolele urmează imediat după denumirea titlului, cum ar fi titlul IV, „Infracțiuni contra înfăptuirii justiției”.

În acest context, amintim și problema denumirii infracțiunilor, care se pot prezenta sub două forme:

- ca denumiri înglobate în textele normative de încriminare, procedeu utilizat în Codul penal din 1937;
- ca denumiri marginale așezate în dreptul textelor de incriminare, procedeu utilizat de Codul penal din 1969 și codul penal actual¹.

Articolele pot avea alineate, litere sau teze, în raport de variantele de incriminare.

Nu trebuie făcută o confuzie între articol și norma de încriminare, articolul putând cuprinde pe lângă variantele de incriminare și alte mențiuni, cum ar fi cele referitoare la sancționarea tentativei, plângerea prealabilă, împăcarea părților, retragerea plângerii prealabile și altele.

Secțiunea a VI-a

Necesitatea studierii părții speciale a dreptului penal

Ca orice ramură de drept și dreptul penal dezvoltă în jurul său o știință a dreptului penal. Evident, știința dreptului penal cuprinde totalitatea ideilor, concepțiilor, teoriilor și principiilor privitoare la normele dreptului penal, studiate în corelație cu celelalte norme juridice ce compun sistemul de drept, și cu realitatea socială supusă reglementării.

Dacă dreptul penal, ca ansamblu normativ, își are sediul în coduri și legi, știința dreptului penal se regăsește în cuprinsul unor tratate, monografii, cursuri și manuale universitare, în studii și articole publicate în reviste de specialitate, comunicări științifice etc.

Scopul legii penale este apărarea valorilor fundamentale împotriva infracțiunilor, evident, prin mijloace de drept penal. Acest rol al dreptului penal se evidențiază cu deosebită pregnanță, tocmai în partea sa specială, deoarece această parte a dreptului penal reflectă interesele fundamentale ale societății prin incriminarea unor fapte ca infracțiuni și stabilirea pedepselor care se aplică infractorilor.

Infracțiunile în individualitatea lor proprie, cuprinzând un conținut specific redat de norma de incriminare, trebuie studiate în mod minuțios pentru a se face o departajare corectă a faptelor antisociale, cunoscându-se faptul că dreptul penal este un drept „*ultima ratio*” sau, așa cum doresc unii, chiar „*extrema ratio*”, intervenind doar acolo unde alte mijloace de ocrotire s-au dovedit insuficiente.

Fiecare tip de infracțiune se prezintă de multe ori sub forma unor variante normative diferite, sau pot fi concepute un număr practic nelimitat de variante faptice, ceea ce face

¹ I. VasIU, *Drept penal român, partea specială*, vol. I., Ed. Alabastră, 1997, Cluj-Napoca, p. 23-24.

necesară o investigare atentă a practicii judiciare, rezultată din aplicarea repetată în timp a aceleiași norme penale speciale la situații de drept mereu noi.

În același timp, studierea părții speciale a dreptului penal este utilă și pentru îmbunătățirea permanentă a reglementărilor penale în viitor, astfel ca normele penale să corespundă cât mai bine cerințelor de prevenire și combatere a fenomenului infracțional.

Secțiunea a VII-a

Conceptul de încadrare juridică în penal

În dreptul penal, încadrarea juridică a faptei înseamnă operațiunea de identificare a normei penale speciale aplicabile în cazul dat sau „introducerea faptei în tiparul legii”¹.

Încadrarea juridică a infracțiunii nu trebuie confundată cu calificarea legală a infracțiunii care este o activitate realizată de puterea legislativă a statului și constă în incriminarea unor fapte ca infracțiuni și stabilirea pedepselor corespunzătoare².

Mai mult, încadrarea juridică a faptei concrete în normele dreptului penal se referă și la aplicarea normelor din partea generală a Codului penal, referitoare la tentativă, participație, pluralitate de infracțiuni, circumstanțe agravante sau atenuante.

Așadar, încadrarea juridică este o operațiune ce se realizează în procesul aplicării legii penale și este realizată de organele judiciare, în timp ce calificarea juridică este o operațiune care se realizează cu prilejul elaborării normelor penale speciale de către Parlament.

Este firesc să apreciem că o încadrare juridică temeinică și legală a unei fapte antisociale depinde de stabilirea exactă a situației de fapt în cursul procesului penal, prin administrarea probelor corespunzătoare, de cunoașterea temeinică a conținutului diferitelor infracțiuni, precum și a normelor din partea generală, ca și de priceperea sau deprinderea de a identifica în starea de fapt a condițiilor precizate în norma de incriminare.

Problema încadrării juridice corecte este o preocupare destul de veche, având în vedere că romanii o exprimau prin cerințele *summum jus, summa injuria*, adică aplicarea mecanică a legilor s-ar traduce prin cea mai mare injustiție³.

Importanța încadrării juridice temeinice și legale a unei fapte penale poate fi sugerată de următorul exemplu. Luarea unui bun mobil în mod nelegitim de către un infractor poate fi încadrată în cel puțin patru texte de lege, având pedepse total diferite: furt, când bunul mobil este luat din posesia sau detinența altuia, fără consimțământul acestuia, cu scopul de a și-l însuși pe nedrept (pedeapsa cu închisoarea de la 6 luni la 3 ani sau amendă), tâlhărie, când luarea se realizează prin întrebuintarea de violențe sau amenințări (pedeapsa cu închisoarea de la 2 la 7 ani); abuz de încredere, când luarea bunului mobil al altuia era deținut de făptuitor cu orice titlu (pedeapsa cu închisoarea de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă), sau însușirea unui bunului găsit sau ajuns din eroare la făptuitor, când luarea s-a exercitat asupra unui bun pierdut (o lună la 3 luni sau amendă). Este de la sine înțeles că, deși activitatea de luare, de sustragere este asemănătoare în cazul celor patru infracțiuni, alte condiții particularizează această „luare”, încât se ajunge la incriminări total diferite cu pedepse cuprinse între o lună și 7 ani.

În concluzie, încadrarea juridică trebuie să constea într-un lung proces de evaluare a situației de fapt, a examinării atente și minuțioase a normei de incriminare în care se încadrează fapta respectivă, pentru ca, în final, încadrarea să fie temeinică (motivată de starea de fapt) și legală (motivată de condițiile impuse de conținutul normei de incriminare)⁴.

¹ O.A. Stoica, *op. cit.*, p. 14. În același sens Gheorghiu Mateuț, *op. cit.*, p. 17.

² I. Vasiliu, *op. cit.*, p. 24-26.

³ Giorgio del Vecchio, *Lecții de filozofie juridică*, Ed. Europa Nova, București, 1992, p. 208-209, Așa cum arăta acest autor, „aplicarea pur mecanică ar denatura dreptul ducând la cele mai absurde consecințe”. În același sens I. Vasiliu, *op. cit.*, p. 26-28.

⁴ Patrice Gattegno, *Drept penal special*, Ed. Dalloz, Paris, 1995, p. 4.

În mod concret, din punct de vedere strict tehnic, încadrarea juridică a unei fapte antisociale care întrunește elementele constitutive ale unei infracțiuni apare în practica judiciară sub următoarele forme: încadrarea juridică a unei fapte consumate (faptă tipică); încadrarea juridică a unei fapte în formă de tentativă (faptă atipică); încadrarea juridică a unei fapte comisă sub formă de instigare și complicitate; încadrarea juridică în cazul săvârșirii faptei în formă continuată; încadrarea juridică în cazul săvârșirii faptei în stare de recidivă; încadrarea juridică în cazul săvârșirii unei fapte concurente; încadrarea juridică în cazul existenței unor circumstanțe atenuante sau agravante.

De remarcat este faptul că, sub aspect tehnic, încadrarea juridică a faptei presupune nu numai nominalizarea textului din partea specială, ci, uneori, presupune și invocarea unor texte din partea generală, pentru a fixa calitatea ori situația exactă în care se află infractorul (instigator, complice, recidivist etc.).

De pildă, în cazul încadrării juridice a unei fapte de instigare la înșelăciune, încadrarea va fi formulată, în principiu, în felul următor: „fapta numitului x constând în ... (se descrie pe scurt fapta) constituie instigare la infracțiunea de înșelăciune prevăzută în art. 47 combinat cu art. 49 raportat la art. 244 alin. (1) C. pen. Din această formulare se va înțelege că este vorba de o instigare formă a participației penale care întrunește condițiile prevăzute în art. 47 C. pen., că instigarea se pedepsește după sistemul prevăzut de art. 49 C. pen. și că instigarea se referă la o faptă de înșelăciune ale cărei condiții de incriminare sunt prevăzute în art. 244 alin. (1) C. pen., condiții care sunt îndeplinite în cazul dat de fapta concretă.

Se înțelege că, în realitate, orice încadrare juridică presupune o motivare temeinică în fapt și în drept, care să rezulte din actele și piesele dosarului penal. Nu trebuie să existe discordanță între afirmațiile care se fac de către organele judiciare în referatul de terminare a urmăririi penale, rechizitoriul procurorului, cuprinsul hotărârilor judecătorești și actele existente în dosar¹.

Exigența ce trebuie dovedită în aplicarea normelor penale speciale, este justificată de consecințele, de regulă, severe pe care trebuie să le suporte nemijlocit cel supus constrângerii.

¹ I. Neagu, *Drept procesual penal, partea specială, Tratat*, Ed. Global Lex, 2007, p. 103; Gr. Theodoru, *Tratat de drept procesual penal*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 83 și 614.

Titlul I

Infracțiuni contra persoanei

CAPITOLUL I

INFRAȚIUNI CONTRA VIEȚII PERSOANEI

Secțiunea I

Omorul

1. Conținutul legal¹

Potrivit art. 188 alin. (1) C. pen., infracțiunea de omor constă în *uciderea unei persoane*.

Exemplificăm cu fapta inculpatului – condamnat pentru infracțiunea de omor – care, după ce avusese o relație extraconjugală cu victima, a mers la domiciliul acesteia unde, în urma unor certuri, a strangulat-o folosind cablul telefonului².

Gradul de pericol social pe care-l prezintă omorul este deosebit de ridicat, această faptă aducând atingere celui mai important atribut al persoanei, viața. Punerea în pericol sau suprimarea vieții persoanei interesează nu numai persoana victimei, ci persoana în general, deoarece fără respectarea vieții persoanei nu poate fi concepută atât existența pașnică a colectivității, cât și conviețuirea membrilor acesteia.

2. Condiții preexistente

A. Obiectul infracțiunii

a) Obiectul juridic generic. Infracțiunile contra persoanei au ca obiect juridic generic, ansamblul relațiilor sociale care se constituie și se desfășoară în legătură cu apărarea persoanei privită sub totalitatea atributelor sale (viață, integritate corporală, inviolabilitatea sexuală, libertatea, demnitatea)³.

Este cunoscut că aceste infracțiuni prezintă un ridicat grad generic de pericol social, determinat pe de o parte, de importanța valorilor sociale ce constituie obiectul protecției penale și de gravele urmări pe care le pot avea pentru comunitate săvârșirea acestor infracțiuni, iar pe de altă parte, de faptul că infracțiunile contra persoanei se realizează de regulă, prin utilizarea unor mijloace sau procedee violente și au o frecvență deseori mai ridicată în raport cu alte categorii de infracțiuni⁴.

¹ Infracțiunea era prevăzută, într-o reglementare identică, în art. 174 C. pen. anterior: „Uciderea unei persoane se pedepsește cu închisoare de la 10 la 20 de ani și interzicerea unor drepturi.

Tentativa se pedepsește”.

² Î.C.C.J., secț. pen., dec. nr. 5931/2005, în Jurisprudența secției penale 2005, p. 37.

³ Obiectul juridic generic este comun tuturor infracțiunilor contra persoanei și, în ideea de a nu ne repeta, nu-l vom mai arăta la fiecare infracțiune în parte.

⁴ V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, R. Stănoiu, V. Roșca, *Explicații teoretice ale Codului penal român*, vol. III, Partea specială, Ed. Academiei, București, 1971, p. 171.

b) Obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale referitoare la dreptul la viață al fiecărei persoane asupra căreia se efectuează activitatea de ucidere.

c) Obiectul material este corpul în viață al victimei. Nu interesează dacă victima era sănătoasă ori într-o fază avansată de boală și nu ar mai fi trăit mult dacă nu ar fi fost ucisă, și nici dacă ar fi acționat și cauze naturale pe lângă acțiunea făptuitorului (concurș de cauze) care au condus la moartea victimei. Este indiferent și dacă victima ar fi fost o persoană tânără sau în vârstă ori dacă era sau nu în plenitudinea facultăților fizice și psihice.

Dacă victima și-ar fi dorit o moarte apropiată ori ar fi vrut să-și suprimă singură viața, conșimțământul dat în acest sens autorului infracțiunii determină o altă încadrare juridică în infracțiunea de ucidere la cererea victimei (art. 190 C. pen.)

Stabilirea timpului cât persoana ar mai fi trăit, dacă nu era ucisă, este de asemenea lipsită de orice relevanță sub aspectul existenței infracțiunii. Toate împrejurările de mai sus, deși nu au relevanță pentru existența infracțiunii, ar putea fi avute în vedere la individualizarea sancțiunii penale.

Este controversată problema dacă există tentativă sau fapt putativ când făptuitorul acționează cu intenția de omor asupra unui cadavru crezând că este o persoană în viață¹. Considerăm totuși că victima trebuie să fie în viață pentru existența obiectului material al infracțiunii.

B. Subiecții infracțiunii

a) Subiectul activ nemijlocit (autor) al infracțiunii de omor, poate fi orice persoană fizică responsabilă, deoarece legea nu cere ca subiectul activ să aibă o calitate anume.

Instituită prin Titlul VI din partea generală a Codului penal și având un caracter general, răspunderea penală a persoanei juridice² este incidentă și în cazul infracțiunilor contra persoanei, dacă sunt îndeplinite condițiile generale instituite prin dispozițiile art. 135 C. pen.³

În cazul răspunderii penale a persoanelor juridice, fapta antisocială în materialitatea sa este săvârșită de fapt tot de către persoana fizică care acționează în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice. Acționând în acest mod persoana fizică face posibilă atragerea răspunderii penale a persoanei juridice, distinctă de răspunderea penală a persoanei fizice. Conform art. 135 alin. (3) C. pen., răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea penală a persoanei fizice care a contribuit, în orice mod, la săvârșirea acestei infracțiuni. În consecință, persoana juridică va fi considerată subiect activ al infracțiunii⁴ și va răspunde pentru săvârșirea infracțiunilor contra persoanei, indiferent de calitatea avută la comiterea faptei. Având în vedere specificul infracțiunilor din acest titlu, rămâne la latitudinea practicii judiciare să stabilească pentru ce infracțiuni și în ce calitate va răspunde persoana juridică.

Uneori, fapta este comisă de o singură persoană, dar poate fi comisă și cu participarea mai multor persoane (coautori, instigatori, complici), deci în participație ocazională.

Există, de exemplu, coautorat, dacă făptuitorii au acționat împreună, lovind concomitent victima în cadrul unei activități indivizibile și în realizarea intenției lor de a ucide, dacă ei au

¹ A. Filipaș, *Despre convertirea faptului putativ în tentativă în materia infracțiunilor de omor*, în RDP nr. 4/1994, p. 54 (în analiza valorii concrete protejate de legiuitor, s-a ridicat chestiunea dacă reprezintă sau nu o condiție *sine qua-non*, pentru existența infracțiunii de omor, faptul că subiectul pasiv să fi fost în viață în momentul în care s-a comis asupra lui acțiunea ce constituie elementul material al faptei; spre exemplu, două vehicule trec succesiv, la interval foarte scurt de timp, peste același individ; ori două persoane trag succesiv asupra aceluiași individ).

² Pentru detalii a se vedea F. Streteanu, *Câteva considerații privind răspunderea penală a persoanei juridice potrivit proiectului de lege pentru modificarea și completarea Codului penal*, în Caiete de Drept Penal nr. 1/2005, p. 41 și urm.

³ Art. 135 C. pen. prevede: „Persoana juridică, cu excepția statului și a autorităților publice, răspunde penal pentru infracțiunile săvârșite în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice”.

⁴ Având în vedere aceste considerente, nu vom mai repeta aspectele referitoare la răspunderea penală a persoanei juridice pentru celelalte infracțiuni din acest titlu.

îndeplinit fiecare în parte, printr-o acțiune simultană și conjugată, toate actele ce caracterizează infrațiunea, fiind conștienți de urmările ce le vor produce și dorind sau acceptând consecințele acțiunii lor comune, nefiind relevant care dintre loviturile aplicate au fost mortale¹. La fel s-a decis în practică, că există coautorat la omor când unul dintre infractori conduce autoturismul cu viteză, refuzând să oprească la cererea victimei, iar celălalt infractor aplică acesteia cu cuțitul mai multe lovituri mortale; tot astfel, dacă unul dintre inculpați lovind cu cuțitul victima a contribuit la slăbirea puterii ei de rezistență și de apărare înlesnind aplicarea loviturilor mortale de către celălalt inculpat; ori împiedică pe altul să intervină în apărarea victimei², împiedicându-o să pareze lovitura de topor pe care se pregătea să i-o aplice celălalt inculpat³.

În cazul coautoratului, prin urmare, nu trebuie să se efectueze neapărat o activitate materială care să se realizeze în întregime de către fiecare coautor, acțiunea deucidere, ci este suficient ca, prin activitatea sa, caracterizată prin unitate de rezoluție cu a celorlalți coautori, să contribuie în mod direct și hotărâtor la producerea morții victimei. Deci, nu este necesar ca activitatea fiecărui coautor să constituie prin ea însăși cauza morții.

Nu va exista însă coautorat, dacă fiecare inculpat acționează independent și în momente diferite, lovind mortal victima⁴; de asemenea, simpla prezență fizică a unei persoane alături de inculpat la locul și momentul săvârșirii de către acesta a omorului, nu constituie coautorat.

Participația la infrațiunea de omor în forma complicității se poate concretiza doar într-o activitate cu caracter accesoriu, legată în mod mijlocit și indirect de activitatea care constituie elementul material al infrațiunii, unită, sub aspect subiectiv, cu intenția de a ajuta, înlesni etc., comiterea infrațiunii de omor. Complicitatea poate fi materială, ca de exemplu procurarea armei necesare uciderii victimei (complicele cunoscând intenția autorului și urmărind sau acceptând producerea rezultatului), distrugerea ușii de la locuința persoanei vătămate, pentru a ușura pătrunderea autorului în scopul uciderii victimei, sau morală, ca de pildă întărirea intenției autorului de a săvârși omorul.

Activitatea unor persoane de a însoți, înarmate cu diferite obiecte contondente, pe inculpat – care a comis fapta de omor – cunoscând intenția lui, constituie complicitate, deoarece, deși nu a avut o contribuție materială în timpul agresiunii, acele persoane au înlesnit realizarea faptei prin întărirea și întreținerea hotărârii autorului de a săvârși infrațiunea.

În situația instigatorului, răspunderea penală a acestuia va fi angajată numai în măsura în care acesta, prin activitatea sa, a determinat pe autor să comită sau să încerce a săvârși omorul. Simplele îndemnuri, care prin ele însele, nu au fost de natură să determine în persoana autorului voința de a ucide, sau care au fost atât de slabe, încât și-au pierdut influența până la comiterea faptei, nu vor putea fi considerate instigare.

b) Subiectul pasiv al omorului este persoana ucisă ca urmare a activității subiectului activ; aceasta înseamnă că subiect pasiv al infrațiunii nu poate fi decât o persoană în viață (este exclusă infrațiunea de omor când subiectul pasiv este fățul ori un cadavru). Dacă subiectul pasiv este fățul, încadrarea juridică a faptei va fi în infrațiunea de întrerupere a cursului sarcinii (art. 201 C. pen.) sau vătămarea fățului (art. 202 C. pen.), după caz. Deci, protecția penală oferită de această incriminare începe imediat după naștere, odată cu copilul nou-născut.

Protecția încetează în momentul morții subiectului pasiv. Stabilirea exactă a acestui moment se face prin raport de expertiză medico-legală. Trebuie să se aibă în vedere că moartea reprezintă un proces; chiar și când intervine relativ brusc, ea reprezintă, în realitate, un fenomen care se instalează treptat. Etapele morții sunt agonia, moartea clinică și moartea biologică. Agonia reprezintă etapa premergătoare morții, caracterizată prin diminuarea funcțiilor vitale, circulația și respirația, apariția unor tulburări neurologice și scăderea acuității simțurilor. Moartea

¹ C.A. București, secția I penală, dec. nr. 2050/A/1996, în RDP nr. 1/1997, p. 120.

² G. Antoniu, C. Bulai (coordonatori), R. Stănoiu, A. Filipaș, C. Mitrache, V. Papadopol, Cr. Filișanu, *Practica judiciară penală, partea generală*, Ed. Academiei, București, 1988, p. 85.

³ G. Antoniu ș.a., *op. cit.*, vol. I, p. 85.

⁴ V. Papadopol, *Delimitarea actelor de coautorat de cele de complicitate*, Justiția Nouă nr. 7/1963, p. 70.

clinică este caracterizată prin încetarea funcțiilor vitale, cardio-circulatorie și respiratorie. Fără intervenția medicului, această etapă este ireversibilă. După etapa morții clinice, urmează etapa morții biologice sau a morții creierului. Aceasta se instalează în condițiile în care creierul este privat de oxigen. Existența acestor etape a dus la formularea, în timp, a două teorii privind momentul morții, una care susținea coincidența între acest moment și moartea creierului, și alta care considera că moartea reprezintă încetarea vieții întregului organism¹.

În prezent se admite în unanimitate în doctrina medico-legală că prima teorie este cea corectă, ajungându-se la concluzia că „moartea creierului poate fi considerată criteriul principal al morții organismului uman luat ca întreg”². Cu alte cuvinte, se poate afirma că momentul morții coincide cu moartea biologică (moartea creierului).

Uneori omorul poate avea mai mulți subiecți pasivi (de exemplu, omorul săvârșit asupra mai multor persoane deodată sau succesiv). În acest caz însă, fapta este susceptibilă de încadrare juridică în art. 189 alin. (1) lit. f) C. pen. (omor calificat – săvârșirea asupra a două sau mai multor persoane).

Atunci când subiectul pasiv are o anumită calitate – funcționar public care îndeplinește o funcție ce implică exercițiul autorității de stat, aflat în exercitarea atribuțiilor de serviciu sau în legătură cu exercitarea acestor atribuții, reprezentant în România al unui stat străin, lider politic ucis în legătură cu activitatea sa etc., fapta va constitui o altă infracțiune decât aceea de omor (de exemplu cele prevăzute în art. 257, 401 sau 408 C. pen. – ultraj, atentat care pune în pericol securitatea națională, sau infracțiuni contra persoanelor care se bucură de protecție internațională).

3. Conținutul constitutiv

A. *Latura obiectivă*

a) Elementul material. Infracțiunea de omor implică o *activitate de ucidere* (de suprimare a vieții) unei persoane fizice, adică o activitate materială care are ca rezultat moartea unui om. Activitatea – acțiune ori inacțiune – trebuie să aibă o anumită forță distructivă, să fie aptă să provoace moartea persoanei în condițiile date.

Această aptitudine diferă și în funcție de situația victimei. Uneori o singură lovitură, chiar fără mare intensitate, poate cauza moartea, dacă victima este o persoană în vârstă și bolnavă, după cum, pentru a ucide un nou-născut, nu sunt necesare decât acte de duritate minimă.

Există, de exemplu, omor și atunci când făptuitorul știind că victima suferă de cord și că o emoție puternică îi va provoca moartea, în dorința de a o ucide, îi provoacă o asemenea emoție³.

Infracțiunea de omor poate fi săvârșită uneori și prin inacțiune, dacă făptuitorul avea obligația de a îndeplini o acțiune, prin care s-ar fi împiedicat sau înlăturat desfășurarea unor procese de natură să provoace moartea victimei, dacă acesta, deși putea să îndeplinească acea acțiune nu a îndeplinit-o, urmărind sau acceptând suprimarea vieții victimei. Astfel, poate constitui omor săvârșit printr-o inacțiune: lăsarea fără hrană a unui copil bolnav sau nepuțințios; lăsarea în frig; neadministrarea medicamentului sau neaplicarea tratamentului medical indicat unui bolnav; neizolarea unor rețele electrice etc., căci, așa cum s-a arătat anterior, infractorul avea obligația specială, legală sau contractuală, de a îndeplini o acțiune prin care s-ar fi putut împiedica survenirea morții victimei și care putea fi efectuată sau îndeplinită de el (vezi în acest sens art. 17 C. pen. privind săvârșirea infracțiunii comise prin omisiune)⁴.

¹ V. Cioclei, *Drept penal, partea specială, Infracțiuni contra persoanei*, Ed. C.H. Beck, București, 2009, p. 7-8.

² V. Iftenie, D. Dermengiu, *Medicina legală*, Ed. C.H. Beck, București, 2009, p. 36.

³ O. Loghin, A. Filipaș, *Drept penal român partea specială*, Casa de editură și presă „Șansa” SRL, București, 1992, p. 37; O. Loghin, T. Toader, *Drept penal român partea specială*, Casa de editură și presă „Șansa” SRL, București, 1997, p. 77.

⁴ Art. 17: Săvârșirea infracțiunii comise prin omisiune. Infracțiunea comisivă care presupune producerea unui rezultat se consideră săvârșită și prin omisiune, când: a) există o obligație legală sau

Mijloacele sau instrumentele cu ajutorul cărora se poate săvârși activitatea ucigătoare nu sunt prevăzute de lege. De altfel, legea nici nu le-ar putea enumera din cauza extremei lor varietăți. Totuși, acestea pot fi clasificate în: mijloace fizice – corpuri contondente, arme albe, arme de foc, instrumente tăioase, înțepătoare etc.; mijloace chimice – substanțe chimice ce provoacă o acțiune toxică sau corozivă cauzatoare de moarte pentru organismul uman; mijloace psihice – prin care se provoacă un șoc psihic sau stări intense care produc moartea victimei, ca de exemplu: amenințarea gravă, sprierea, intimidarea, etc.

Nu există cerințe speciale privind timpul și locul comiterii infracțiunii.

b) Urmarea imediată. Actul de violență devine relevant sub aspectul infracțiunii consumate de omor, în momentul în care se produce rezultatul, constând în moartea victimei.

Împrejurarea că moartea se produce imediat sau mai târziu, nu are nicio însemnătate (influență) pentru existența infracțiunii, cu condiția ca între activitatea de ucidere și moartea victimei să existe raport de cauzalitate.

c) Raportul de cauzalitate. Pentru existența infracțiunii de omor este necesar, ca între fapta (acțiunea, inacțiunea) săvârșită și rezultatul mortal produs, să existe un raport de cauzalitate, în sensul că moartea este consecința necesară a faptei comise de infractor. Deci, acest raport există atunci când se stabilește că fără activitatea făptuitorului, moartea victimei nu s-ar fi produs¹.

În acest sens, și instanța supremă² a statuat că dacă leziunile au cauzat victimei o epilepsie posttraumatică cu repetate internări în spital, iar după doi ani și trei luni aceasta a decedat ca urmare a insuficienței cardiorespiratorii datorate unei bronhopneumonii survenite în condițiile acelei epilepsii posttraumatice, deși între agresiune și deces există o legătură causală secundară, moartea datorându-se unor complicații tardive, fapta constituie infracțiunea de omor, iar nu tentativă la această infracțiune. Nu este necesar ca activitatea făptuitorului să constituie cauza exclusivă a morții victimei. Legătura causală există și atunci când la activitatea făptuitorului s-au adăugat și alți factori preexistenți, concomitenți sau posteriori, care au concurat la producerea rezultatului. Neaplicarea de către organele medicale a unei terapii complexe ori examinarea superficială a răni din culpa medicală, deși face ca tratamentul aplicat să fie neadecvat, nu întrerupe legătura de cauzalitate dintre faptă și rezultat, deoarece moartea victimei nu ar fi intervenit fără lovitura mortală aplicată de inculpat. Chiar dacă victima nu s-a internat imediat în spital ori nu a efectuat în timp tratamentul care se impunea, există legătură de cauzalitate.

În stabilirea legăturii de cauzalitate, este indiferent dacă activitatea făptuitorului s-a exercitat direct, nemijlocit asupra victimei sau asupra unor obiecte care, ca urmare a desfășurării raportului causal, au produs moartea victimei. De exemplu, făptuitorul incendiază casa în care se află victima, care, fiind paralizată, nu se poate salva și moare carbonizată; autorul trage cu arma asupra bărcii în care se găsește victima și, barca scufundându-se datorită orificiului produs, victima se îneacă. Tot astfel, autorul se poate folosi de anumite fenomene ale naturii spre a provoca moartea victimei, de pildă, lovește victima, o dezbracă și o lasă inconștientă pe zăpadă, urmărind să îi provoace moartea prin înghețare³.

Stabilirea existenței legăturii de cauzalitate, mai ales în condițiile în care au acționat și alți factori contributivi, pe care inculpatul nu și i-a asociat conștient, nu este suficientă pentru stabilirea răspunderii penale a autorului, mai este necesară și o anumită poziție psihică a acestuia față de fapta sa și rezultatul ei. De aceea, urmează ca, în continuare, să se examineze poziția subiectivă a inculpatului, modul în care s-a reflectat în conștiința sa relația causală conștientă și atitudinea adoptată de acesta față de urmările faptei⁴.

contractuală de a acționa; b) autorul omisiunii, prin-o acțiune sau inacțiune anterioară, a creat pentru valoarea socială protejată o stare de pericol care a înlesnit producerea rezultatului.

¹ O. Loghin, A. Filipaș, *op. cit.*, p. 37.

² C.S.J., Sect. pen. dec. nr. 2184/1993 în Culegere de decizii pe anul 1993, p. 173-175.

³ C.S.J., Sect. pen., dec. nr. 2296/1995, Culegere de decizii pe anul 1995, p. 172-173.

⁴ G. Antoniu, C. Bulai, *Practica judiciară penală*, vol. III, partea specială, Ed. Academiei Române, București, 1992, p. 26.

B. *Latura subiectivă*

Din punct de vedere al laturii subiective, omorul se săvârșește cu intenție. Aceasta poate fi directă sau indirectă după cum autorul, prevăzând moartea victimei, a urmărit sau numai a acceptat producerea acestui rezultat¹.

În practica judiciară, intenția de a ucide se stabilește în funcție de materialitatea actului, care, în majoritatea cazurilor, evidențiază poziția psihică a făptuitorului. Astfel, s-a precizat că există intenția de a ucide dacă se constată o multitudine de lovituri aplicate în zonele vitale ale corpului (inimă, ficat, rinichi)², perseverența în aplicarea de lovituri cu un obiect dur în diverse regiuni ale corpului³, lovirea victimei cu intensitate în cap⁴, lovirea cu intensitate a unei persoane cu cuțitul în piept, cauzându-i o leziune toracică penetrantă. Dacă victima nu a decedat, fapta întrunește elementele constitutive ale tentativei la infracțiunea de omor, iar nu ale infracțiunii de vătămare corporală⁵.

Deosebit de importante pentru caracterizarea poziției subiective a făptuitorului față de rezultat, sunt și împrejurările în care s-a produs actul de violență și care, indiferent de materialitatea actului, pot să confirme sau să infirme intenția deucidere.

Este greșit să se considere că orice vătămare produsă într-o zonă vitală a corpului, chiar dacă a necesitat un număr mare de îngrijiri medicale, trebuie neapărat să fie încadrată ca tentativă de omor, fără a se ține seama de împrejurările în care s-a consumat fapta⁶, de modul derulării acțiunii și, de asemenea, de datele care caracterizează persoana inculpatului⁷.

Astfel, în practica judiciară s-a reținut că lovirea victimei cu un par în cap, având ca urmare fracturi de boltă și de bază a craniului, constituie tentativă la infracțiunea de omor. O atare faptă impune concluzia că inculpatul a acționat cu intenția de a ucide, iar nu de a cauza, praeterintenționat sau cu intenție indirectă o vătămare prevăzută de art. 194 C. pen.⁸. În cazul în care forma vinovăției inculpatului nu poate fi determinată cu exactitate, instanța face aplicarea principiului *in dubio pro reo*, reținând forma mai ușoară⁹.

De asemenea, lovirea victimei cu pumnii și picioarele cu intensitate în torace și în cap, ceea ce i-au provocat fracturi costale, rupei pulmonare și hematom subdural, leziuni care au dus la deces, constituie infracțiunea de omor, poziția subiectivă a inculpatului caracterizând-se prin intenția de a ucide. Încadrarea juridică a unei asemenea fapte drept loviri cauzatoare de moarte este greșită, deoarece rezultatul agresiunii, moartea victimei, nu s-a produs ca urmare a culpei, prin depășirea intenției cu care s-a comis agresiunea, așa cum se cere pentru existența infracțiunii¹⁰. Tot astfel, fapta inculpaților de a încerca să violeze victima, stăruind și după ce aceasta i-a avertizat că va sări pe fereastra de la mare înălțime, ceea ce s-a și întâmplat, constituie infracțiunea de omor calificat prevăzută de art. 188 raportat la art. 189 lit. d) C. pen. – infracțiune săvârșită cu intenție - iar nu tentativă la infracțiunea de viol urmată de sinuciderea

¹ I. Pascu, M. Gorunescu, *Drept penal, partea specială*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2009, p. 88.

² C.S.J., secț. pen., dec. nr. 259/1993, în A. Boroș, V. Radu-Sultănescu, N. Neagu, *Drept penal, partea specială, Culegere de spețe pentru uzul studenților*, Ed. All Beck, București, 2002, p. 162.

³ C.A. Timișoara, secț. pen., dec. nr. 26/1998, în A. Boroș, V. Radu-Sultănescu, N. Neagu, *op. cit.*, p. 163.

⁴ C.A. Suceava, secț. pen., dec. nr. 132/A/1999, în A. Boroș, V. Radu-Sultănescu, N. Neagu, *op. cit.*, p. 162.

⁵ Î.C.C.J., secț. pen., dec. nr. 361/2005, în Jurisprudența secției penale 2005, p. 33.

⁶ C.A. Brașov, secț. pen., dec. nr. 286/2005, în Culegere C.A. Brașov 2005, p. 70.

⁷ C.A. Cluj, secț. pen., dec. nr. 219/2003, în Buletinul Jurisprudenței, Culegere de practică judiciară 2003, Ed. Lumina Lex, București, 2003, p. 620-621; Trib. Jud. Constanța, sent. pen. nr. 2233/1989, Dreptul nr. 8/1990, p. 86.

⁸ C.S.J., Secț. pen., dec. nr. 1242/1993, în Buletinul Jurisprudenței 1993, p. 169-170.

⁹ Trib. București, sec. a II-a pen., sent. nr. 545 din 23 aprilie 2004, în Culegere 2000-2004 Tribunalul București, p. 303.

¹⁰ C.S.J., Secț. pen., dec. nr. 259/1993, în Buletinul Jurisprudenței 1993, p. 170-171.

victimei, care se comite cu intenție depășită¹. Lovirea frontală de către conducătorul auto, a polițistului care semnaliza oprirea autoturismului, cu mărirea vitezei acestuia, cu toată avertizarea unui martor aflat în mașină și cu consecința unor grave traumatisme cerebrale, constituie tentativă la infracțiunea de omor, iar nu cea de vătămare corporală din culpă. Din modul în care a acționat, rezultă că inculpatul a acceptat rezultatul faptei sale și că astfel infracțiunea a fost comisă cu intenție².

Într-o concepție dominantă în doctrina penală și în jurisprudența română eroarea asupra persoanei (*error in personam*), cât și devierea acțiunii (*aberratio ictus*), fiind lovită o altă persoană decât cea vizată, nu au nicio influență asupra vinovăției făptuitorului – fapta fiind săvârșită și în aceste cazuri cu intenție – și nu înlătură caracterizarea juridică de omor a faptei sale. În doctrina modernă, există însă numeroși autori care critică acest punct de vedere, propunând să se considere că în situațiile menționate există un concurs de infracțiuni: o infracțiune din culpă în raport cu victima efectivă și o tentativă de omor în raport cu victima aflată în reprezentarea subiectului.

Deși latura subiectivă a omorului nu include vreun motiv sau scop special, totuși aceste elemente vor fi avute în vedere la justa individualizare a pedepsei.

4. Forme. Sancțiuni

A. Forme. Fapta de omor fiind o infracțiune comisivă (care poate fi realizată atât prin acțiune, cât și prin inacțiune) și o infracțiune materială condiționată de producerea unui rezultat material, este susceptibilă de o desfășurare în timp și, deci, de forme imperfecte, cum ar fi actele preparatorii sau tentativa.

Actele preparatorii la infracțiunea de omor sunt absorbite în fapta consumată sau după caz, în fapta tentată (în ipoteza în care autorul a executat acțiunea constitutivă până la consumare); dacă actele de pregătire au fost efectuate de altă persoană decât autorul, ele ar putea avea caracterul unor acte de complicitate anterioară; dacă autorul, după ce a făcut actul de pregătire la omor, nu a continuat, el nu va răspunde pentru nicio infracțiune (de exemplu, autorul a cumpărat un cuțit pentru a omorî victima, însă nu a mers mai departe).

Tentativa la infracțiunea de omor se pedepsește. Există tentativă atunci când făptuitorul a început executarea acțiunii de ucidere, dar aceasta a fost întreruptă – din cauze exterioare voinței făptuitorului, indiferent de ce natură ar fi acestea – sau nu și-a produs efectul.

Astfel, executarea nu și-a produs efectul – făcând ca omorul să îmbrace forma tentativei – atunci când acțiunea făptuitorului, deși aptă a produce moartea și dusă până la capăt, nu a dat naștere rezultatului letal urmărit (de exemplu, pentru că otrava administrată victimei a fost în cantitate prea mică sau pentru că victima, deși aruncată de la înălțime, etajul al II-lea, a căzut pe un sol afânat și cu vegetație).

Nu există tentativă de omor atunci când imposibilitatea de consumare a infracțiunii, se datorează modului absurd în care a fost concepută executarea; de exemplu, folosirea unei arme despre care se știa că este neîncărcată, ori a unei substanțe inofensive, netoxice etc.³.

Infracțiunea de omor se consumă în momentul în care acțiunea de ucidere a produs urmarea imediată, adică moartea victimei.

B. Sancțiuni. Pentru săvârșirea infracțiunii de omor în forma sau varianta sa tipică, persoana fizică se pedepsește cu închisoare de la 10 la 20 de ani și interzicerea exercitării unor drepturi din cele prevăzute în art. 66 C. pen. Tentativa se pedepsește potrivit cu regulile arătate în art. 33 alin. (2) cu închisoare de la 5 la 10 ani.

5. Aspecte procesuale

Acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu.

¹ C.S.J., Secț. pen., dec. nr. 470/1993, în Buletinul Jurisprudenței 1993, p. 172.

² C.S.J., Secț. pen., dec. nr. 1710/1995, în Buletinul Jurisprudenței 1995, p. 168.

³ I. Dobrinescu, *Infracțiuni contra vieții persoanei*, Ed. Academiei Române, București, 1987, p. 46.

Secțiunea a II-a

Omorul calificat

1. Conținutul legal¹

Deși infracțiunea de omor prezintă întotdeauna aceleași caracteristici – acțiunea de a ucide cu intenție o ființă omenească, acțiune ce are ca rezultat moartea victimei – în realizarea sa concretă poate prezenta diverse particularități, după cum în jurul faptei tipice (omorul simplu) se grupează, se alătură diferite elemente care, fără a schimba substanța faptei, îi dau acesteia o coloratură diferită, sporindu-i vădit gradul de pericol social. Legea prevede împrejurările care constituie elemente circumstanțiale în conținutul infracțiunii de omor, creând astfel anumite variante agravate ale acesteia². Elementele circumstanțiale se alătură fie laturii obiective a

¹ În reglementarea anterioară fapta era prevăzută în art. 175 și 176 C. pen., cu trepte diferite de agravare și cu mai multe elemente circumstanțiale agravante:

Art. 175

„Omorul săvârșit în vreuna din următoarele împrejurări:

- a) cu premeditare;
- b) din interes material;
- c) asupra soțului sau unei rude apropiate;
- d) profitând de starea de neputință a victimei de a se apăra;
- e) prin mijloace ce pun în pericol viața mai multor persoane;
- f) în legătură cu îndeplinirea îndatoririlor de serviciu sau publice ale victimei;
- g) pentru a se sustrage ori pentru a sustrage pe altul de la urmărire sau arestare, ori de la

executarea unei pedepse;

h) pentru a înlesni sau a ascunde săvârșirea altei infracțiuni;

i) în public,

se pedepsește cu închisoare de la 15 la 25 de ani și interzicerea unor drepturi.

Tentativa se pedepsește”.

Art. 176

„Omorul săvârșit în vreuna din următoarele împrejurări:

- a) prin cruzimi;
- b) asupra a două sau mai multor persoane;
- c) de către o persoană care a mai săvârșit un omor;
- d) pentru a săvârși sau a ascunde săvârșirea unei tâlhării sau piraterii;
- e) asupra unei femei gravide;
- f) asupra unui magistrat, polițist, jandarm ori asupra unui militar, în timpul sau în legătură cu

îndeplinirea îndatoririlor de serviciu sau publice ale acestora,

g) de către un judecător sau procuror, polițist, jandarm sau militar, în timpul sau în legătură cu îndeplinirea îndatoririlor de serviciu sau publice ale acestora

se pedepsește cu detențiune pe viață sau cu închisoare de la 15 la 25 de ani și interzicerea unor drepturi.

Tentativa se pedepsește”.

² În majoritatea legislațiilor europene (§ 211 C. pen. german, § 75 C. pen. austriac, art. 139 C. pen. spaniol, art. 132 C. pen. portughez, art. 112 C. pen. elvețian) se prevede o singură formă agravată a infracțiunii de omor – omorul calificat – care regroupează atât unele elementele circumstanțiale agravante ale omorului deosebit de grav din fosta reglementare românească (Codul penal din 1969), cât și o parte din cele ale omorului calificat. S-a renunțat însă la o parte a elementelor circumstanțiale agravante specifice omorului calificat din reglementarea trecută, fie datorită faptului că ele se regăsesc în conținutul agravantelor generale (omorul asupra unei persoane în neputință de a se apăra), fie datorită reglementării lor în alte texte (omorul asupra soțului sau a unei rude apropiate), fie pentru că nu se justifică (omorul comis în public). În acest din urmă caz s-a apreciat că nu este în mod necesar mai periculos cel care ucide victima în public (spre exemplu, în cadrul unui conflict spontan într-un bar) față de cel care ucide victima în locuința acesteia, motiv pentru care este preferabil ca evaluarea pericolozității să fie făcută de judecător cu ocazia individualizării judiciare. Au fost așadar păstrate în conținutul art. 189 doar acele